

บทที่ ๕ ประโยคตรรกวิทยา

ประโยคตรรกวิทยา เป็นข้อความที่แสดงถึง ความสัมพันธ์ ระหว่าง เทอม ๒ เทอม เทอมที่อยู่ตอนหน้า เรียกว่าภาคประธาน (subject) และเทอมที่อยู่ตอนหลัง เรียกว่า ภาค ลักษณะ (predicate) ซึ่งทั้ง ๒ เทอมนี้ มาสัมพันธ์กัน โดยอาศัยตัวเชื่อม (copula) ดัง ตัวอย่าง

	ภาคประธาน	ตัวเชื่อม	ภาคลักษณะ
ประโยคยืนยัน :	คน	เป็น	สัตว์
ประโยคปฏิเสธ :	วัตถุ	ไม่เป็น	สิ่งมีชีวิต

ตัวเชื่อม

ตัวเชื่อม ไม่ใช่เทอม แต่เป็นเครื่องหมายที่แสดงความสัมพันธ์ ระหว่าง ภาคประธาน กับภาคลักษณะ ประกอบไปด้วยคำว่า “เป็น” และ “คือ” ซึ่งตรงกับ verb to be ในภาษาอังกฤษ ลักษณะสำคัญของตัวเชื่อม คือ

๑. ตัวเชื่อม จะต้องเป็นปัจจุบันกาล (present tense) เสมอ แม้ว่า เนื้อหาในประโยคจะบ่งถึง เหตุการณ์ในอดีต หรือ ในอนาคตก็ตาม พอเป็นประโยคตรรกวิทยา จะต้องเป็นปัจจุบันกาล ทันที ซึ่งในกรณีนี้ ถ้าเป็นภาษาอังกฤษ จะเห็นได้ชัดกว่าภาษาไทย คือ จะใช้แต่ is หรือ are (ปัจจุบันกาล) เท่านั้น จะไม่มีการใช้ was และ were (อดีตกาล) หรือ will be (อนาคตกาล)

๒. ตัวเชื่อม จะมีอยู่ ๒ รูป คือ รูปยืนยัน ได้แก่ คำว่า “เป็น” (is, are) และรูปปฏิเสธ ได้แก่ คำว่า “ไม่เป็น” (is not, are not)

ประโยคตรรกวิทยาชนิดต่างๆ

นักตรรกวิทยา ได้แบ่งประโยคตรรกวิทยา ออกเป็นหลายชนิด โดยใช้เกณฑ์ในการแบ่งหลายเกณฑ์ด้วยกัน ดังนี้

๑. ประโยคความเดียวและประโยคมากความ (simple and compound categorical proposition)

การแบ่งประโยคในลักษณะนี้ เรียกว่า การแบ่งตามเนื้อความ ประโยคความเดียว คือ ประโยคที่มีเนื้อความตอนเดียว ซึ่งประกอบไปด้วยภาคประธาน ๑ เทอมและภาคลักษณะ ๑ เทอม

ตัวอย่าง : คนเป็นสัตว์ที่มีเหตุผล

ประโยคมากความ คือประโยคที่มีเนื้อความหลายตอน อาจประกอบไปด้วยประโยคความเดียวหลายๆ ประโยค

ตัวอย่าง : คนเป็นสัตว์ที่มีเหตุผลและกินเนื้อ

จากตัวอย่างนี้ เป็นประโยคมากความ ซึ่งสามารถแบ่งเป็นประโยคความเดียวได้ ๒ ประโยค คือ

๑). คนเป็นสัตว์ที่มีเหตุผล

๒). คนเป็นสัตว์ที่กินเนื้อ

๒. ประโยคสันนิษฐานและประโยคเพื่อเลือก (hypothetical & disjunctive proposition)

ประโยคสันนิษฐานจะอยู่ในรูปของเงื่อนไข คือ “ถ้า ... แล้วจะก็ ...” (if ... then ...) มีเนื้อความแยกเป็น ๒ ตอน คือ ตอนหน้า (antecedent) ซึ่งเป็นตอนที่มีเงื่อนไข และ ตอนหลัง (consequence) ซึ่งเป็น ผลของเงื่อนไข

ตัวอย่าง : ถ้าพรรคใดมี ส.ส. มากที่สุด พรรคนั้นจะได้จัดตั้งรัฐบาล

ถ้าเป็นประโยคไวยากรณ์ ที่ใช้กันในชีวิตประจำวัน เราอาจจะกล่าวถึงตอนหน้า หรือ ตอนหลังก่อนก็ได้ เช่น อาจกล่าวได้อีกแบบหนึ่งว่า “เขาอาจจะได้รับเลือก ถ้ามีคุณสมบัติเหมาะสม” อย่างไรก็ตาม สำหรับประโยคตรรกวิทยาแล้ว ต้องกล่าวถึงตอนหน้าก่อนเสมอ คือ ต้องกล่าวว่า “ถ้าเขามีคุณสมบัติเหมาะสม แล้วละก็ เขาจะได้รับเลือก”

ประโยคเพื่อเลือกนั้น ในประโยค จะมีคำว่า “หรือ มิฉะนั้น” (or, either ... or ...) คือ ให้เลือกเอา อย่างใดอย่างหนึ่ง

ตัวอย่าง : พรรคเล็กอาจเข้าร่วมรัฐบาล หรือ มิฉะนั้นก็ เป็นฝ่ายค้าน

๓. ประโยคยืนยันและประโยคปฏิเสธ (affirmative & negative proposition)

การแบ่งประโยคในลักษณะนี้ เรียกว่า การแบ่งตามคุณภาพ โดยดูจากตัวเชื่อม คือ ถ้าใช้ตัวเชื่อมรูปยืนยัน ก็จะเป็นประโยคยืนยัน ซึ่งเป็นประโยคที่ภาคลักษณะ ยืนยันภาคประธาน

ตัวอย่าง : ส.ส. เป็นผู้ที่ได้รับเลือกตั้ง

ส.ส. บางคนเป็น รมต.

ประโยคปฏิเสธ คือประโยคที่ภาคลักษณะปฏิเสธภาคประธาน โดยใช้ตัวเชื่อมรูปปฏิเสธ

ตัวอย่าง : ผู้ที่สอบตกไม่ได้เป็น ส.ส.

ไม่มีผู้ที่สอบตกคนใดเป็น ส.ส.

ส.ส. บางคนไม่ได้เป็น รมต.

ในกรณีของประโยคสันนิษฐาน ก็มีทั้งรูปยืนยัน และ รูปปฏิเสธ โดยที่ คุณภาพของ ประโยคสันนิษฐาน จะปรากฏอยู่ตอนหลัง ถ้าตอนหลังเป็นรูปยืนยัน ก็เป็นประโยคยืนยัน ถ้า ตอนหลังเป็นรูปปฏิเสธ ก็เป็นประโยคปฏิเสธ ดังตัวอย่าง

ประโยคสันนิษฐานแบบยืนยัน : ถ้าฝนตก ถนนจะเปียก

ถ้าฝนไม่ตก การจราจรจะคล่องตัวขึ้น

ประโยคสันนิษฐานแบบปฏิเสธ : ถ้าฝนตก การสัญจรไม่สะดวก

ถ้าฝนไม่ตก รถไม่ติดมาก

สำหรับประโยคเพื่อเลือก จะไม่มีการแบ่งคุณภาพ เป็น ยืนยัน หรือ ปฏิเสธ เพราะให้
เลือกอยู่แล้ว

๔. ประโยคทั่วไปและประโยคบางส่วน (universal & particular proposition)

การแบ่งประโยคในลักษณะนี้ แบ่งโดยใช้ปริมาณเป็นเกณฑ์ โดยสังเกตจากภาค
ประธาน ว่า มีปริมาณครอบคลุมทุกหน่วย หรือ ครอบคลุมเพียงบางหน่วย

สำหรับประโยคทั่วไป จะสังเกตได้จากภาคประธาน ที่อาจจะเป็นคำที่เอ่ยขึ้นลอยๆ
เช่น “คน” “สุนัข” ซึ่งมีความหมายแฝงว่า “คนทุกคน” และ “สุนัขทุกตัว” นั่นเอง หรือ
ในบางครั้ง ก็อาจจะมีคำว่า ทุกๆ ทั้งหมด ทั้งปวง ทั้งสิ้น แต่ละ ใครๆ ใดใด ฯลฯ อยู่ที่
ภาคประธานด้วย ส่วนภาคลักษณะ อาจจะเป็นยืนยัน หรือ ปฏิเสธภาคประธาน ทั้งหมด ก็ได้

ตัวอย่าง : สรรพสิ่งย่อมเปลี่ยนแปลง
ไม่มีสิ่งใดเป็นสิ่งที่คงทนถาวร
ใดใดในโลกล้วนอนิจจัง
ทุกสิ่งไม่เที่ยง

ในประโยคบางส่วนนั้น จะสังเกตได้ว่า ที่ภาคประธาน จะมีคำว่า “บาง” อยู่ด้วย
และภาคลักษณะ อาจจะเป็นยืนยัน หรือ ปฏิเสธภาคประธาน เพียงบางส่วน

ตัวอย่าง : ส.ส. บางคนเป็น รมต.
รมต. บางคนไม่ได้เป็น ส.ส.

มีข้อที่น่าสังเกต เกี่ยวกับคำว่า บาง ตามความหมายของตรรกวิทยา จะแตกต่างจาก
ความหมายธรรมดาทั่วไป ดังนี้ คือ

๑. ในความหมายทั่วไป “บาง” อาจหมายถึงสิ่งเล็กน้อย เมื่อเทียบกับส่วนรวม แต่ในทาง
ตรรกวิทยา จะหมายถึงปริมาณใดก็ได้ ตั้งแต่ที่น้อยที่สุด จนถึงมากที่สุด แต่ไม่ทั้งหมด ก็อาจ

จะตั้งแต่ ๑ หน่วย ไปจนถึงมากเท่าใดก็ได้ แต่ไม่ใช่ทั้งหมด เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะ เป็น คน ๑ คน หรือคน ๑๐ ล้านคน ในทางตรรกวิทยา จะตีความว่า เป็น “คนบางคน” เพราะไม่ได้ครอบคลุมคนทั้งหมด

๒. ในความหมายทั่วไป เมื่อใช้คำว่า “บาง” มักบ่งถึงสภาวะที่ตรงกันข้าม เช่น เมื่อกล่าวว่า “คนบางคนฉลาด” มักจะมีความหมายแอบแฝง ในทางตรงกันข้ามว่า “บางคนโง่” แต่ในทางตรรกวิทยา จะไม่คำนึงถึงความหมายที่ตรงกันข้าม คือ เมื่อกล่าวว่า “คนบางคนเป็นกบฏฉลาด” จะเน้นความสนใจเฉพาะ บางคนที่ฉลาด เท่านั้น

สำหรับประโยคสันนิษฐานและ ประโยคเพื่อเลือก ก็ สามารถดูปริมาณได้ โดยประโยคสันนิษฐานนั้น จะสังเกตปริมาณได้จาก ตอนหน้า ถ้าต้องมีตอนหลังตามมาในทุกกรณี ก็เป็นประโยคทั่วไป แต่ถ้ามีตอนหลังตามมาเพียงบางกรณี ก็เป็นประโยคบางส่วน

ตัวอย่าง : (ในทุกกรณี) ถ้าทำข้อสอบผิดเกินครึ่ง จะสอบตก

(ในบางกรณี) ถ้าขยันทำแบบฝึกหัด จะสอบได้คะแนนสูง

สำหรับในกรณีของประโยคเพื่อเลือก ก็ให้สังเกตที่ภาคประธาน เช่นเดียวกับประโยคสามัญ ดังตัวอย่าง

ประโยคทั่วไป : คนทุกคนยอมเป็นหญิงหรือเป็นชาย อย่างใดอย่างหนึ่ง

ประโยคบางส่วน : ห้ามสรรพสินค้าบางห้างยอมได้กำไรหรือขาดทุนอย่างใดอย่างหนึ่ง

ประโยคตรรกวิทยาที่แบ่งตามปริมาณและคุณภาพ

ในแง่ของปริมาณ เราแบ่งประโยคตรรกวิทยาออกเป็น ๒ ชนิด คือ ประโยคทั่วไป และ ประโยคบางส่วน และในแง่ของคุณภาพ ก็อาจจะแบ่งประโยคตรรกวิทยาได้ ๒ ชนิดเช่นกัน คือ ประโยคยืนยัน และ ประโยคปฏิเสธ เมื่อนำเอาปริมาณและคุณภาพมารวมกัน ก็จะแบ่งประโยคตรรกวิทยาได้ ๔ ชนิด คือ

- A : ประโยคยืนยันทั่วไป (universal affirmative proposition)
 E : ประโยคปฏิเสธทั่วไป (universal negative proposition)
 I : ประโยคยืนยันบางส่วน (particular affirmative proposition)
 O : ประโยคปฏิเสธบางส่วน (particular negative proposition)

ประโยค A และ I เป็นประโยคยืนยัน ซึ่งได้คำย่อมาจาก สระ ของภาษาลาติน คือ Affirmo ส่วนประโยค E และ O เป็นประโยคปฏิเสธ ได้คำย่อมาจาก สระ ของภาษาลาตินเช่นกัน คือคำว่า Nego

เพื่อความสะดวกในการศึกษารูปแบบของทั้ง ๔ ประโยค เราจะใช้สัญลักษณ์ สำหรับเทอมในประโยคตรรกวิทยา คือให้ S แทนภาคประธาน และ P แทนภาคลักษณะ รูปแบบของประโยคตรรกวิทยา ทั้ง ๔ ชนิด ก็อาจจะใส่เนื้อหาได้ ดังต่อไปนี้

- A : All S are P - คนทุกคนเป็นสัตว์กินเนื้อ
 E : All S are not P - คนทุกคนไม่เป็นสัตว์กินเนื้อ
 (No S are P) - (ไม่มีคนใดเป็นสัตว์กินเนื้อ)
 I : Some S are P - คนบางคนเป็นสัตว์กินเนื้อ
 O : Some S are not P - คนบางคนไม่เป็นสัตว์กินเนื้อ

การกระจายเทอมในประโยคตรรกวิทยา

เทอมที่อยู่ในประโยคตรรกวิทยา มีอยู่ ๒ ชนิด คือ เทอมกระจาย และ เทอมไม่กระจาย เทอมกระจาย หมายถึงว่า ความหมายของมัน กระจายเต็ม ครอบคลุมทุกหน่วยที่เทอมนั้นบ่งถึง เช่น “คนทุกคน” ซึ่งมีความหมายครอบคลุมทุกหน่วยของคน ส่วนเทอมที่ไม่กระจาย แสดงว่า ความหมายของมัน ไม่กระจายเต็มขอบเขต ไม่ได้ครอบคลุมทุกหน่วย แต่กินความเพียงบางหน่วย เช่น “คนบางคน”

ในประโยคกรรทวิทยาทั้ง ๔ ชนิด คือ A E I O นั้น เทอมที่เป็นภาคประธาน และภาคลักษณะ บางเทอมก็กระจาย บางเทอมก็ไม่กระจาย ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้ คือ

๑. ในกรณีของภาคประธาน ให้ดูที่ ปริมาณ ถ้าปริมาณ เป็นประโยคทั่วไป ก็เป็นเทอมที่กระจาย ถ้าเป็นประโยคบางส่วน ก็เป็นเทอมที่ไม่กระจาย

ในประโยคทั่วไป เทอมที่เป็นภาคประธาน อาจจะถูกกล่าวถึงลอยๆ เช่น “คน” หรือ อาจจะมีคำว่า ทุกๆ ทั้งหมด ทั้งปวง ฯลฯ รวมอยู่ด้วย เช่น “คนทุกคน” หรือ “คนทั้งหมด” เป็นเทอมที่กระจายเต็ม ครอบคลุมทุกหน่วย

ในประโยคบางส่วน เทอมที่เป็นภาคประธาน จะมีคำว่า “บาง” อยู่ด้วย เช่น “คนบางคน” ซึ่งจัดเป็นเทอมที่ไม่กระจายเต็มขอบเขต คือ ครอบคลุมเพียงบางหน่วยของคน

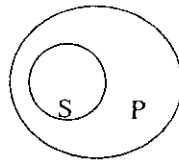
๒. ในกรณีของภาคลักษณะ ให้ดูที่ คุณภาพ ของประโยค ถ้าเป็นประโยคยืนยัน ภาคลักษณะจะไม่กระจาย เพราะยืนยันได้เพียงบางหน่วยของภาคลักษณะ แต่ถ้าเป็นประโยคปฏิเสธ ภาคลักษณะจะกระจายเสมอ เพราะ จะต้องปฏิเสธทุกหน่วยของภาคลักษณะ ดังนั้น เทอมที่เป็นภาคลักษณะ ของประโยค A กับ I จะเป็นเทอมที่ไม่กระจาย ส่วนเทอมที่เป็นภาคลักษณะของประโยค E กับ O จะเป็นเทอมที่กระจาย

๓. เทอมเฉพาะ หรือ เทอมที่เป็นชื่อเฉพาะ เช่น “นายสมศักดิ์” หรือ “โต๊ะตัวนี้” เป็นเทอมกระจาย เพราะ ครอบคลุม หน่วยเฉพาะนั้นๆ ทั้งหน่วย นั่นคือ ในกรณีของ โต๊ะ ย่อมหมายถึง โต๊ะตัว ไม่ใช่เพียงครึ่ง หรือ ค่อนตัว ในกรณีของ นายสมศักดิ์ก็เช่นกัน เราจะกล่าวถึง นายสมศักดิ์เพียงครั้งตัว หรือ เฉพาะท่อนหัว หรือ ลำตัว ไม่ได้ แต่ ต้องหมายถึง ทั้งหมดที่มารวมกันเป็น นายสมศักดิ์

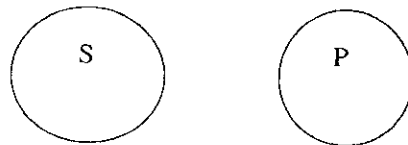
วงกลมของออยเลอร์

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้น มีนักคิดชาวเยอรมันผู้หนึ่ง ชื่อ ออยเลอร์ (Leonard Euler : 1707 - 1783) เป็นผู้ค้นพบวิธีการเขียนวงกลม แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง ภาคประธาน กับ ภาคลักษณะ ซึ่งเรียกว่า วิธีการของออยเลอร์ (Euler's Method) และวงกลมที่ใช้ในวิธีการนี้ เรียกว่า วงกลมของออยเลอร์ (Euler's Circle) ซึ่งจะแสดงถึงการกระจายเทอม ในแต่ละประโยค ดังนี้

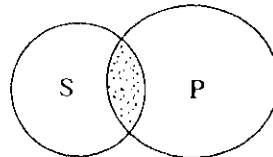
A : All S are P

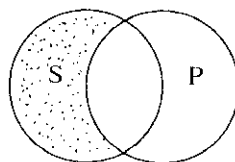
E : All S are not P (NO S are P)

I : Some S are P

O : Some S are not P

สรุป

	ประโยคตรรกวิทยา	ภาคประธาน	ภาคลักษณะ
A :	All S are P	กระจาย	ไม่กระจาย
E :	All S are not P (No S are P)	กระจาย	กระจาย
I :	Some S are P	ไม่กระจาย	ไม่กระจาย
O :	Some S are not P	ไม่กระจาย	กระจาย

การเปลี่ยนประโยคไวยากรณ์ให้เป็นประโยคตรรกวิทยา

ประโยคตรรกวิทยา ได้มาจาก คำสนทนา หรือ คำพูด ในชีวิตประจำวัน ซึ่งแต่ละวันก็ได้มีการพูด หรือ เขียน ออกมามากมายหลายประโยค แต่ทั้งนี้ เราจะต้องเลือกเฉพาะบางประโยคที่เหมาะสมเท่านั้น เพราะไม่ใช่ทุกประโยคไวยากรณ์ทุกประโยค จะเปลี่ยนเป็นประโยคตรรกวิทยาได้หมด พวกประโยคคำถาม คำสั่ง คำอุทาน การสวดอ้อนวอน และการอธิษฐาน ฯลฯ เหล่านี้ เปลี่ยนเป็นประโยคตรรกวิทยาไม่ได้ เพราะ ตัดสิน จริง เท็จ ไม่ได้ ประโยคไวยากรณ์ ที่จะเปลี่ยนเป็นประโยคตรรกวิทยาได้ ต้องเป็นประโยคที่ตัดสินได้ว่า จริง หรือ เท็จ

ประโยคที่เราพูด หรือ เขียน ในชีวิตประจำวัน จะมีรูปร่างไม่เหมือนกับประโยคตรรกวิทยา และ บางประโยคอาจมีความหมายกำกวม หรือ ตีความหมายได้หลายนัย เช่น “นายสมศักดิ์เตะม้าขาหัก” ซึ่งอาจจะตีความหมายได้ว่า นายสมศักดิ์เตะม้า แล้วม้าขาหัก หรือ นายสมศักดิ์ขาหักเสียเอง หรือ นายสมศักดิ์อาจจะเตะม้าที่ขาหักอยู่แล้ว ฯลฯ

เพื่อที่จะให้เกิดความเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น จึงได้มีการเปลี่ยนประโยคไวยากรณ์ มาเป็นประโยคตรรกวิทยา รูปใดรูปหนึ่ง ใน ๔ รูป โดยมีหลักเกณฑ์ในการเปลี่ยนประโยค ดังต่อไปนี้

๑. การเปลี่ยนให้เป็นประโยค A ทำได้ในกรณีที่ประธานของประโยค เป็นเทอมที่กระจาย คือ เป็นเทอมทั่วไป หรือ เทอมเฉพาะ โดยสังเกตว่า จะมีคำว่า ทั้งหมด ทั้งปวง ทุกๆ แต่ ละ โกรๆ ใดใด ฯลฯ หรือ อาจจะไม่มีการเหล่านี้เลย แต่ใช้วิธีเอ่ยขึ้นมาลอยๆ เช่น “คน” ก็ ถือว่าเป็นเทอมทั่วไป หรือถ้าเป็นเทอมเฉพาะ ก็ชี้ลงไปว่า “คนๆ นี้” “นายสมศักดิ์” ฯลฯ นอกจากนั้น ที่สำคัญก็คือ จะต้องไม่มีคำที่แสดงความหมายปฏิเสธ อยู่ในประโยคเลย

ตัวอย่าง : โลกใดในโลกล้วนอนิจจัง - ทุกสิ่งในโลกเป็นสิ่งอนิจจัง
น้ำย่อมไหลลู่ที่ต่ำเสมอ - น้ำเป็นสิ่งที่ไหลลู่ที่ต่ำ
น.ศ. แต่ละคนเรียนจบชั้น ม. ๖ - น.ศ. ทุกคนเป็นผู้ที่เรียนจบชั้น ม. ๖
สมศักดิ์ได้โชค ๒ ชั้น - สมศักดิ์เป็นผู้ที่ได้โชค ๒ ชั้น

๒. การเปลี่ยนให้เป็นประโยค E ทำได้ในกรณีที่ ประธานของประโยค เป็นเทอมที่กระจาย คือเทอมทั่วไป หรือ เทอมเฉพาะ และ มีคำที่แสดงความหมายปฏิเสธ เช่น คำว่า “ไม่” อยู่ที่ ภาคลักษณะ

ตัวอย่าง : ไม่มีสิ่งใดยั่งยืนคงทน - ไม่มีสิ่งใดเป็นสิ่งยั่งยืนคงทน
คนเกียจคร้านไม่ชอบเรียนหนังสือ-คนเกียจคร้านไม่เป็นผู้ชอบเรียนหนังสือ
สมศักดิ์ไม่ใช่คนเจ้าเล่ห์ - สมศักดิ์ไม่เป็นคนเจ้าเล่ห์

๓. การเปลี่ยนให้เป็นประโยค I ทำได้ในกรณีที่ ประธานของประโยค เป็นเทอมที่ไม่กระจาย คือมักมีคำว่า ส่วนมาก มาก เกือบทั้งหมด น้อย ส่วนน้อย ฯลฯ อยู่ที่ประธานของประโยค หรือ อาจจะมีคำว่า โดยมาก โดยทั่วๆ ไป บ่อยๆ มักจะ บางที อาจจะ เสมอๆ เป็นครั้ง คราว ฯลฯ อยู่ในประโยค โดยไม่มีคำที่แสดงความหมายปฏิเสธ

ตัวอย่าง : คนส่วนมากคิดในลาภ ยศ - คนบางคนเป็นผู้ที่คิดในลาภ ยศ
น้อยคนนักที่จะชนะใจตนเอง - คนบางคนเป็นผู้ที่ชนะใจตนเอง
น.ศ. เกือบทั้งหมดนั่งหลับ - น.ศ. บางคนเป็นผู้ที่นั่งหลับ

ส.ส. มักจะทุ่มเงินซื้อเสียง - ส.ส. บางคนเป็นผู้ทุ่มเงินซื้อเสียง
คนโดยทั่วไปมีกิเลส - คนบางคนเป็นคนมีกิเลส

๔. การเปลี่ยนให้เป็นประโยค O ทำได้ในกรณีที่ ประธานของประโยคเป็นเทอมที่ไม่กระจาย และมีคำที่แสดงความหมายปฏิเสธอยู่ในประโยค

ตัวอย่าง : คนส่วนมากไม่ชอบความลำบาก - คนบางคนไม่เป็นผู้ชอบความลำบาก
น้อยคนนักที่จะไม่เอาเปรียบผู้อื่น - คนบางคนไม่เป็นคนเอาเปรียบผู้อื่น
น.ศ. เกือบทั้งหมดไม่ได้ทำงาน - น.ศ. บางคนไม่เป็นคนที่ทำงาน
เด็กส่วนมากไม่ชอบเรียนหนังสือ- เด็กบางคนไม่เป็นคนชอบเรียนหนังสือ
คนโดยทั่วไปไม่มีความสุข - คนบางคนไม่เป็นคนมีความสุข

๕. รูปประโยค “มีแต่ ... เท่านั้น” (Only S are P) ให้เปลี่ยนเป็น All P are S หรือ Some S are P หรือ All $\sim P$ are not S

ตัวอย่าง : มีแต่ผู้ชายเท่านั้นที่บวชพระได้ - ผู้ที่บวชพระได้บางคนเป็นผู้ชาย
(All P are S)
- ผู้ชายบางคนเป็นผู้ที่บวชพระได้
(Some S are P)
-ผู้ที่ไม่ใช่ผู้ชายทุกคนไม่เป็นผู้บวชพระได้
(All $\sim P$ are not S)

๖. ถ้ามีคำว่า ยากที่จะ ไม่ค่อยจะ (hardly, scarcely) อยู่ในประโยค ให้เปลี่ยนเป็นประโยค O แต่ถ้ามีคำเหล่านี้แล้ว ยังมีคำที่แสดงความหมายปฏิเสธเพิ่มเข้าไปอีก ถือเป็นการปฏิเสธซ้อนปฏิเสธ ให้เปลี่ยนเป็นยืนยัน คือเปลี่ยนเป็นประโยค I

ตัวอย่าง : คนเราไม่ค่อยจะซื้อสัตย์ต่อตัวเอง - คนบางคนไม่เป็นผู้ซื้อสัตย์ต่อตัวเอง

ข้าราชการยากที่จะร่ำรวย - ข้าราชการบางคนไม่เป็นคนร่ำรวย
นักบวชไม่ใช่ไม่ค่อยจะมีกิเลส - นักบวชบางคนเป็นคนมีกิเลส
นักพนันยากที่จะไม่มีโชค - นักพนันบางคนเป็นคนมีโชค

๗. ในประโยค ที่มีคำว่า ไม่ก็คน ไม่ก็สิ่ง เกือบไม่มีเลย ให้เปลี่ยนเป็นประโยค O แต่ถ้ามีคำที่แสดงความหมายปฏิเสธเพิ่มเข้าไปอีก ก็ถือเป็นการปฏิเสธซ้อนปฏิเสธ ให้เปลี่ยนเป็นประโยคขึ้นัน คือ ประโยค I

ตัวอย่าง : เกือบไม่มีใครเลยที่มีความสุข - คนบางคนไม่เป็นคนมีความสุข
มีไม่กี่คนที่ยอมเสียภาษี - คนบางคนไม่เป็นผู้ยอมเสียภาษี
มี น.ศ. ไม่กี่คนที่ไม่เข้าเรียน - น.ศ. บางคนเป็นผู้ที่เข้าเรียน
เกือบไม่มีใครเลยที่ไม่อยากได้ของฟรี - คนบางคนเป็นคนที่อยากได้ของฟรี

๘. มีคำว่า ทั้งหมด ทั้งปวง แต่ละ ทุกๆ ใครๆ ใดใด ใดๆ อยู่ในประโยค และมีคำที่แสดงความหมายปฏิเสธอยู่ด้วย ให้เปลี่ยนเป็นประโยค O

ตัวอย่าง : นักโทษไม่ช้าว่าจะจะไปเสียทั้งหมด - นักโทษบางคนไม่เป็นคนเลว
น.ศ. จะสอบได้ไปทุกคนก็หาไม่ - น.ศ. บางคนไม่เป็นคนสอบได้
เชื่อว่า รมต.ทุกคนจะมาจาก ส.ส. - รมต. บางคนไม่เป็นผู้มาจาก ส.ส.

๙. ในประโยคที่มีข้อความเกี่ยวกับการยกเว้น คือ มีคำว่า “นอกจาก เว้นแต่” ฯลฯ ให้ถือเอาการยกเว้นนั้น เป็นคำขยายเทอม

ตัวอย่าง: ทุกคนต้องทำงานยกเว้นคนป่วย - คนทุกคนยกเว้นคนป่วยเป็นผู้ที่ต้องทำงาน

๑๐. สุภาษิต แบ่งออกเป็น ๒ ชนิด คือ ชนิดที่เป็นคำสอน และชนิดที่เป็นคำเตือน

ในกรณีที่เป็นคำสอน จะเป็นข้อความสากล นั่นคือ ภาวะประธานจะกระจาย มักจะเปลี่ยนเป็นประโยค A

ตัวอย่าง : พุทธิเป็นศรีแก่ตัว - การพุดีทุกครั้งเป็นศรีแก่ตัว

ในกรณีที่เป็นคำเตือน ประธานจะไม่กระจาย เพราะ อาจจะไม่ได้เป็นเช่นนั้นเสมอไป จึงเปลี่ยนเป็นประโยค I

ตัวอย่าง : โลกนี้มักมีภพหลาย - คนโลกมากบางคนเป็นคนหลาย